

OUDE GRASLANDEN ALS GENETISCHE BRON

Bas Janssens en Loek van Soest (Centrum voor Genetische Bronnen Nederland)

Internationale afspraken

In 1994 ondertekende Nederland het internationale Verdrag inzake Biologische Diversiteit. Eén van de kernpunten in dit verdrag is het behoud van biodiversiteit wat mogelijk is via conservering van planten en dieren in hun natuurlijke omgeving (in situ) of via het bewaren van genetische diversiteit middels collecties in genenbanken (ex situ). Internationaal wordt gestreefd om inheemse plant- en diersoorten via in situ beheer te conserveren met ex situ beheer als vangnet.

Met uitzondering van enkele grassen en vlinderbloemigen beschikt Nederland over een geringe inheemse biodiversiteit van cultuurgewassen. Het vermoeden bestaat dat in traditionele of oude graslanden unieke, inheemse diversiteit voor komt die verloren gaat als gerichte maatregelen in de toekomst achterwege blijven. In die zin vormen extensief beheerde graslanden een bron van waardevolle genetische diversiteit. Deze diversiteit kan belangrijk zijn bij gebruik onder minder intensieve omstandigheden, bijvoorbeeld de behoefte aan witte klaver in de biologische landbouw.

Onderzoek

Het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN) onderzoekt de genetische diversiteit in oude, extensief beheerde graslanden in Nederland. Deze graslanden vertonen doorgaans een grotere soortenrijkdom dan intensief gecultiveerde graslanden.

Het LEI onderzocht in een afzonderlijk project hoe gebruikers traditionele graslanden in stand houden, wat hun motieven en overwegingen zijn, welke plaats oude graslanden innemen in de bedrijfsvoering en wat de perspectieven zijn voor in situ beheer op langere termijn. Kenmerkend voor oude graslanden is dat er de laatste dertig jaar geen intensieve stikstofbemesting en herinzaai of doorzaai heeft plaatsgevonden.

De informatie voor het onderzoek is verzameld via een enquête onder ruim dertig beheerders van traditionele graslanden. Het onderzoek onderscheidt drie groepen bedrijven: melkveebedrijven (gemiddeld 43,2 ha), graasdierbedrijven (11,4 ha) en overige bedrijven (3,2 ha). Op melkvee- en graasdierbedrijven is gemiddeld minder dan de helft van het graslandareaal traditioneel. Het blijkt dat juist de kleinste bedrijven met een omvang van slechts enkele hectares hun gehele graslandareaal traditioneel beheren. Van de melkvee- en graasdierbedrijven geeft de helft aan één of andere vorm van beheerslandbouw toe te passen. Vijftien procent van de bedrijven met traditioneel grasland - allen melkveebedrijven - produceert volgens de biologische principes. Bijna de helft van de ondernemers geeft aan dat op het bedrijf geen bedrijfsopvolger is. Van belang is te melden dat bedrijfsopvolging of bedrijfsoverdracht een kritiek moment is voor de voortzetting van het beheer van oude graslanden: de opvolger kan opteren voor een geheel andere vorm van graslandbeheer.

Ongeveer de helft van de bedrijven heeft maar één perceel traditioneel grasland; voor de andere helft van de bedrijven omvat het traditionele grasland meerdere percelen.

Op de meeste bedrijven is het traditionele grasland goed bereikbaar en ligt het redelijk in de nabijheid van de bedrijfsgebouwen. Ongeveer driekwart van de bedrijven heeft de traditionele graslanden opgenomen in de gehele bedrijfsvoering; deze graslanden worden gebruikt voor al het vee. Driekwart van de bedrijven die aan beheerslandbouw doen, ontvangen een vergoeding voor het doelpakket 'weidevogel-grasland'. Ondernemers vinden het lastig een indicatie te geven, maar schatten gemiddeld 5,5 keer per week bij de percelen oud grasland te komen; de werkzaamheden die van bedrijf tot bedrijf sterk variëren, vergen gemiddeld 120 uur per jaar. De respondenten geven aan dat het traditionele beheer met opbrengstderiving gepaard gaat maar ze vinden het moeilijk een inschatting te geven van de omvang daarvan. Als belangrijkste motieven voor het traditionele beheer geven de ondernemers aan dat 'het niet anders kan' en dat 'het huidige beheer past bij de totale bedrijfsvoering'. Vrijwel alle respondenten willen het huidige beheer continueren. De persoonlijke overtuiging voor de beheerswijze en behoud van soortenrijkdom zijn bij de meeste van hen

belangrijker dan het economische motief. Op langere termijn voorziet de helft van de respondenten problemen. Als bedreigingen worden aangemerkt bedrijfsopvolging, bedrijfsoverdracht en infrastructurele ingrepen. Beleidsmatig liggen hier aanknopingspunten. Mogelijkheden om conserverend beheer te bevorderen liggen op het vlak van compensatie van opbrengstderving of via regelingen die waarborgen dat het huidige beheer na overdracht of bedrijfsopvolging wordt voortgezet. Voor de hand ligt het conserverend beheer te concentreren in regio's waarop langere termijn geen grootschalige infrastructurele ingrepen zullen plaatsvinden.

Meer informatie:

Rapport 03.02.04: *Oude graslanden in*

Nederland; verkenning naar motieven, bedrijfsvoering en perspectieven voor in situ beheer.